

1935 сыл алтынньы 5
күнүгэр төрүттэммитэ

Нам улууһун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастыг хаһыата»

БЭҕЭҺЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

Улуус баһылыгы
мунһабыттан
бэлиэтээһиннэр

«Намкоммунтеплоэнерго» иһитинэрбитинэн, сельхозтехника котельнайын реконструкцията түмүктэммит, билигин музыкальной оскуола таһынааҕы квартираларга сылааһы киллэриигэ үлэ бара турар. 2 Хомустаахха музей трассата оһоһуллар. Тэрилтэ устаабыгар улахан уларыйылар киирэр буолбуттар, акционернай общество «непубличная» диэн статустаныхтаах.

Түбэҕэ коммунальниктар бэйэлэрэ киирдэхтэринэ үчүгэй, хаачыстыбалаах чоһу тийэллэр, оттон суоппардары бэйэлэрин ыгытатарына буор булкааһыхтаах чоһу ыгытталар, ол түмүгэр объектар лаппа сөрүүдүйэллэр.

Баһаарынай сулууска даннайынан Бөтүнгэ баһаар буолбут, хаһаайынаах эрээри кураанах турар дьыба уот хааллараннар 30 кв.м уокка эмсэҕэлэбит. Быйыл Үөдэй баһаарынай чааһа республика көрүүтүгэр-истиитигэр бэриллэр, онно үлэ ыгытталар, оттон Хамаҕатта, 1 Хомустаах баһаарынай чаастарын дьылҕалара кэлэр дьылга көстө.

Роспотребнадзор билэрбитинэн тымныйан ыалдьы 43,4% үрдээбит, грипполга вакцинация 100% туолбут. Ааспыт нэдиэлэҕэ бирикчиһи дизентерияҕа ыалдьыбыт. Үөдэй детсада ситэн үлэтин саҕалаабыт.

Тутуу салаатынан улууска инвестиционнай бюджет 80%-на тэҥнэспит. Сорох оҕо садтарын өрөмүөнүгэр төлөһүүгэ, тулаайах оҕолор дьыэлэрин тутууга бытаары тасхыбыт. Онон тутуу салаатыгар баһылыгы солбууааччы С.С. Матвеев ыйы кыайбат бириэмэҕэ бу өттүнэн барытын ыксарарыгар сорууда бэрилинэ.

Үп управлениета иһитинэрбитинэн улууска үп тобоҕо 90600 тыһ. солк. тэҥнэстэ. Сыл бүтүөр диэри субвенция, субсидия үбэ ситэ туһанылыбата да республика бюджеттыгар төннөр, онно хаалбыт бириэмэҕэ отчуот, үбү туһаны өттүнэн тургунник тутуохха наада диэн ыйылынна.

Сыл бүтүөр диэри Нам сэл. «Хаарбах дьыэ» федеральной программанан Намга 34 квартира (урукку бытовое комбинат олбуоругар) силигэ ситэн үлэҕэ киириэхтээх. «Орион-групп» ХЭО Хатырыкка «Урдүк Иир» туркомплекса уоту киллэрэригэр үп көрүллүбүт. Пилотнай бырайыак быһыытынан Нам сэл. бөү переработкалааһынна 100 мөл. солк., ол иһигэр республика бюджетттан 30%, инвестортан 30%, бэдэрэтчиттэн 30%, үлэ эһиил саҕаланыхтаах. Хатырык музейыгар 4 мөл. солк. көрүллүбүт, оттон Партизан оскуолатын ситэриигэ 171 мөл. солк. инвестбюджеткэ көрүллүбүт.

Бэлиэтэнэ В. КАСЬЯНОВ

Обсуждение Закона о местном самоуправлении

Интервью с и.о. руководителем Департамента по вопросам местного самоуправления Администрации Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия) В.В. Сапсаем

1. В мае 2014 года были внесены изменения в Федеральный закон о местном самоуправлении. Не могли бы коротко рассказать о наиболее существенных из них?

Федеральный закон от 27 мая 2014 г. №136-ФЗ внес существенные правки в основы организации местного самоуправления в Российской Федерации. Хочу остановиться на самых основных из них.

Во-первых, изменение принципов формирования органов местного самоуправления. Согласно нормам Федерального закона «О внесении изменений в Федеральный закон «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» представительный орган муниципального района в соответствии с законом субъекта Российской Федерации и уставом муниципального района:

1) может состоять из глав поселений, входящих в состав

Федерации и уставами соответствующих муниципальных образований. То есть субъект РФ может установить как полную определенность структуры органов местного самоуправления в соответствующих видах или в отдельных муниципальных образованиях, так дать и вариативный подход.

Внесены изменения и в способ избрания главы муниципального образования. Глава может избираться на муниципальных выборах или из числа депутатов представительного органа.

Во-вторых, изменение компетенции муниципальных районов и сельских поселений по решению вопросов местного значения, расширение полномочий субъектов Российской Федерации по определению пределов компетенции муниципальных образований.

В законе установлен отдельный перечень вопросов местного значения городских и сельских поселений. Иные вопросы местного значения, установленные Федеральным законом №131-ФЗ для поселений и не отнесенные к вопросам местного значения сельских поселений в соответствии с Федеральным законом №131-ФЗ, на территории сельских поселений будут осуществляться органами местного самоуправления соответствующих муниципальных районов. В сель-

Улуус баһылыга
нэһилиэнньэни кытта
көрсүһүүлэрин туһунан
2 стр. аабын.

местную администрацию.

Если становится председателем представительного органа, то местную администрацию возглавляет лицо, работающее по контракту – «сити-менеджер».

Нужно отметить, что Федеральный закон оставил в силе норму, которая предусматривала преференции для глав сельских поселений, они, как и прежде, имеют право исполнять одновременно полномочия председателя представительного органа и главы местной администрации не зависимо от способа избрания.

осуществлять решение вопросов местного значения поселений в соответствии с положениями части 1 статьи 14 Федерального закона от 6 октября 2003 г. №131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» в редакции, действовавшей до 27 мая 2014 г.

Сегодня идет обсуждение этих законопроектов. Предлагаю всем еще раз рассмотреть законопроекты и внести свои предложения по порядку выбора главы муниципального образования и

ШАНС РЕАЛИЗОВАТЬ СВОЕ ПРАВО

муниципального района, и из депутатов представительных органов указанных поселений, избираемых представительными органами поселений из своего состава в соответствии с равной независимо от численности населения поселения нормой представительного органа.

Во-вторых, может избираться на муниципальных выборах на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании.

В первом случае по общему правилу норма представительного органа поселения независимо от их численности в представительном органе муниципального района должна быть равной. В то же время законом субъекта Российской Федерации и в соответствии с ним уставом муниципального района и уставами поселений может быть установлена норма представительного органа поселения, входящих в состав муниципального района, в представительном органе данного муниципального района исходя из численности населения поселения. При этом данная норма не может превышать одну треть от установленной численности представительного органа указанного муниципального района.

Таким образом, законом предусматривается возможность избрания депутатов представительных органов муниципальных районов, представительных органов городских округов с внутригородским делением, глав муниципальных образований на муниципальных выборах, а также осуществлять формирование в муниципальных образованиях – как одного вида, так и в отдельных муниципальных образованиях – различных вариантов структуры органов местного самоуправления в соответствии с законом субъекта Российской

ских поселениях органы местного самоуправления муниципальных районов смогут осуществлять полномочия по решению указанных иных вопросов местного значения, отнесенных к ведению муниципальных районов, с учетом специфики и особенностей обеспечения жизнедеятельности населения соответствующих сельских территорий.

В то же время учитывая, что уровень социально-экономического развития сельских поселений, система организации в них местного самоуправления существенно различаются по разным субъектам Российской Федерации в Федеральном законе предоставляется возможность законами субъекта Российской Федерации и принятыми в соответствии с ним уставами муниципальных районов и уставами сельских поселений закреплять за сельскими поселениями также другие вопросы из числа установленных нормами Федерального закона №131-ФЗ вопросов местного значения городских поселений (например, утверждение правил застройки и землепользования).

2. В чем же различие между двумя способами выбора, например, главы муниципального образования?

В первом случае глава муниципального образования избирается на прямых выборах, как это происходит в настоящее время. То есть это прямое волеизъявление народа путем свободного выбора. Во-втором, его избирают депутаты из своего состава. В случае избрания из состава депутатов он становится председателем представительного органа.

Если избирается на прямых выборах, то, как и прежде, имеет право выбора: либо становится председателем представительного органа, либо возглавляет

3. Вы сказали, что субъектами дано право устанавливать своими законами порядок избрания главы муниципальных образований и представительных органов муниципальных образований, передавать дополнительные полномочия сельским поселениям. А такие законопроекты у нас разрабатываются?

Народными депутатами разработан законопроект «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «О местном самоуправлении в Республике Саха (Якутия)», который предусматривает порядок избрания глав муниципальных образований и представительных органов муниципальных образований.

Главой Республики Саха (Якутия) в качестве законодательной инициативы внесен законопроект «О закреплении за сельскими поселениями Республики Саха (Якутия) вопросов местного значения». В случае принятия законопроекта депутатами Государственного Собрания (Ил Түмэн) Республики Саха (Якутия) до 1 января 2016 г. органы местного самоуправления сельских поселений будут

порядку формирования представительных органов, определить какие вопросы местного значения могут быть дополнительно переданы сельским поселениям.

Мы все должны помнить о том, что местное самоуправление – это форма осуществления народом своей власти самостоятельно и под свою ответственность.

Сегодня есть уникальный шанс реализовать наше конституционное право и обсудить изменения в Федеральный закон «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» в части определения порядка избрания органов местного самоуправления.

Призываю обсудить новые изменения в организации местного самоуправления, в том числе и через средства массовой информации, либо направить свои предложения в Департамент по вопросам местного самоуправления Администрации Главы и Правительства Республики Саха (Якутия) по адресу: 677022, г. Якутск, ул. Кирова, 11, либо по факсу: 8(4112) 435522

ОЛОХТОН ХААЛЫМА!

«Энгисэли» хаһыакка сибээс отделениеларынан, общественной сурутааччыларынан 2015 сыл бастакы аһаҕар сурутуу ыгытталар.

6 ыйга — 489,12 солк.,
3 ыйга — 243,06 солк.,
1 ыйга — 81,02 солк.
Хаһыат индексэ — 54889, нэдиэлэҕэ иккитэ таһар.

СУРУТУУ - 2015

Утүөнү түстээчи, кэрэни кэрэхэлээчи... Итинник тылларынан биһиги бииргэ үлэлиир биир идэлээхитин, убаастанар уһууааччыны, төрөппүттэр сүбэһиттерин, саха-француз лицейин социальной педагог Ушницкая Люция Дмитриевнаны үбүлүйдээх сылынан эбэрдэлээн туран, кини үлэтин-хамнаһын туһунан сырдатыхпын баҕарабын. «Күһүңгү киһи күлбүтүнэн» диэн норуот этиитэ, чэхчы даҕаны, Люция Дмитриевна сөп түбэспитэ мээһэ буолбатах. Ол курдук, атырдыах ыйын аҕыс күнүгэр 1964 сыллаахха Нам улуһун Аппааны нэһилиэгэр кыс оҕо буолан күн сириң көрбүт. Салбан аҕыс кылаастаах оскуолатын кэнниттэн Хамаҕатта орто оскуолатыгар кириэн онус кылааһы бүтэрэр.

үгүс үтүө түмүктэрдээхтэр. Төрөппүттэр дакылаатынан кыттан 2006 сыллаахха президент иһинэн тэриллитит Дьээ кэргэн оҕо аймак комитетын «Школа родовой культуры» диэн бэлиээнэн наҕараадалааһыттар. Ол түмүгүнэн төрөппүт Кривогорницына Александра Захаровна «Ийэ-аҕа уустарынан ыһаҕы тэрийи» диэн дакылаата «Искусство быть родителем» диэн кинигэҕэ кирибитэ. Люция Дмитриевна төрөппүттэрин дакылаатарын түмэн брошюра онорон таһаарбыта кэрэхсэбиллээх. Социальной педагог үлэтэ оскуолаан эрэ мунҕурдамат, нэһилиэк үлэтин кытта тэһгэ алтыһан барар. Ол курдук, рейдэлэри, доруубуа декадаларын тэрийи буолар. Сатабыллаах салайааччы төрөппүттэргэ, кылаас салайааччыларыгар көмөлөһөн, былааннаан лицей психолога Ковлева Мария Ивановна 2008-09 сс. «Родительская академия» диэн тэрийээн үлэлэтэр, ону таһынан үөрэнээчилээ-

КЫҤАМНЫЫЛААХ ИИТЭЭЧИ, БЭРИНИИЛЭЭХ ҮЛЭҤИТ...

Кыра эрдэбиттэн айар-тутар дьобурдааҕа биллэн, Люция 1989 сыллаахха Намнааҕы педучилищени кыһыл дипломунан түмүктүүр, кэлин бу идэтин үрдэтинэн 2007 сыллаахха пединституту кэтэхтэн ситиһилээхтик бүтэрэр. Оскуолаан бүтэрэн баран, «оскуола-производство-үрдүк үөрэх» диэн девистээх Мунҕур сайылыгар тахсан 50 оҕо иитээчинэн, поварынан үлэлээн минньигэс астаах иитээчи аатын ылан, оҕолор, төрөппүттэр махталларын ыһан ыллар. Идэлээх үлэтин Хамаҕатта орто оскуолатыгар домоводство учууталынан саҕалаан сахалыы

да оскуола оҕолорун идэлэрин сөптөөхтүк талыһыларыгар профориентацияҕа, төрөппүтү кытта үлэҕэ, оҕо дьарыктаах уонна айар дьобурун сайыннарыга улахан болҕомтотун уурбута. Араас чинчийиллэри, төрөппүттэргэ үөрэхтээһини, үөрэнээчилэргэ араас идэлээх дьону кытта көрсүһүүлэри, тэрилтэлэргэ экскурсиялары тэрийэр уонна выпускниктары кытта көрсүһүүнү үтүө үгэскэ киллэрбитэ.

2006-2011 сылларга «Педагогическое взаимодействие как условие развития творческих способностей учащихся» диэн экспериментальной теманы ылан

ла улахан. Люция Дмитриевна кэрэҕэ уһуйбут үөрэнээчиллэрэ Гоголева Лия билгин Намна уонна республикаҕа биллэр модельер иистэннэн, Пестрякова Люда художник-модельер, Сокольникова Маша, Протопова Юля архитектор идэтин баһылаатылар.

Л.Д. Ушницкая 2004-05 үөрэх сылыттан социальной-психологической сулууспа методической холбоһугун салайааччытынан таһаарылаахтык үлэли сүлдэр. Оҕо, төрөппүт, учуутал биер ситимнээх буолалларыгар, төрөппүт педагогической таһымын үрдэтиигэ, иити-үөрэти тиһиктэригэр саҕа хайысхалары, формалары киллэриигэ улахан болҕомтотун уурар. 2009 сылтан кылаас төрөппүттэрэ иити-үөрэти тиһиктэригэр хас да сыллаах бырайыактары онорон кылаас таһынааҕы үлэ көдүүстээхтик барарыгар, төрөппүт инициативатын үрдэтиигэ улахан көмөлөөх. Төрөппүтү кытта үлэҕэ үгэс буолбут тэрээһиннэринэн Чиряевты аабылар, ыһаах, туристической слет, «Ааҕар дьээ кэргэн» уонна «Сыл бастың дьээ кэргэн» күрэхтэр буолаллар.

2011 сылтан «Социально-психологическое сопровождение учебно-воспитательного процесса в условиях реализации ФГОС» темаҕа саҕа стандарт ирдэбилэнэн оҕо тас зйгэлэри кытта алтыһытыгар общественноһы кытта оҕо көвүн, айар талааны сайыннараҕа, төрөппүт педагогической компетентноһын үрдэтэргэ былааннаах үлэни методической холбоһук ытар.

концепция олоххо кириитигэр болҕомтотун ууран сахалыы танаска кыргыттарга мода театрын арыһан улууска, республикаҕа ытыллар быыстапкаларга ситиһилээхтик кыттыбыттар. 1993 с. оскуолаҕа омук тылын диригэтэн үөрэтии программата кириэн бастакы экспериментальной 5 «а» кылааһы туттараннар Люция Дмитриевна иити үлэтигэр ылсыһан үлэлиир. Кини кылааһын оҕолоро «Төлөннөөх сүрэхтэр» бэһис көлүөнэ пионерской этэрээккэ кириэн элбэх өрүттээх үлэни ыһыттар: алын кылаас оҕолоругар көмөлөһөллөрө, концерт көрдөрөллөрө, сэри бэтэрээннэригэр мас хайытан, саһылаан биэрэллэрэ. Бу түмүгэр «Кэскил» хаһыат үбүлүйдүгэр ынгырыллан фотоаппаратынан, волейбол мээчигинэн биһирэммиттэрэ. Люция Дмитриевна «1995 сыл Бастың учуутала» диэн оскуола иһинэн ытыллыбыт күрэххэ «Золотые руки» анал ааты ылар чиэстэммитэ.

Люция Дмитриевна 2000 с. Хамаҕатта саха-француз ассоцированной оскуолаҕа социальной педагогунан ананыһыттан билигнэ дылы айымнылаахтык үлэли сүлдэр. Кириээт

оҕо айар дьобурун сайыннарыга «Интеграция» программа көмүскээн нэһилиэк айар дьобурдаах дьоннорун таба туһанан куруһуоктары тэрийбитэ. 2004 сылтан талах өрөр маастардары Афанасий Иннокентьевич, Маргарита Петровна Колесовтары кытта социальной алтыһыга кириэн оҕолор мастерскойдарыгар дьарыктанан улууска, республикаҕа айар үлэ быыстапкатыгар ситиһилээхтик кытталлар. Бииргэ үлэлээһин түмүгэр 2011 с. XVIII республиканской педагогической ярмаркаҕа «Трансформация ремесел как механизм развития культуры и общества в XXI веке» И.П. Чагылысов аатынан номинация кыайылааҕа буолбуттара.

Соцпедагог тус үлэтин кытта дьүөрэлээн оҕо дьарыктаах буолуутугар, интэриһин сайыннараһыгар «Уран тарбах» куруһуогу салайан күн бүгүнүгэр диэри үлэлэтэ сүлдэр. Декоративнай-прикладной искусство араас көрүңгэригэр: флористикаҕа, бисероплетениеҕа, декупажка, тестопластикаҕа, талаһынан өрүүгэ дьарыктыыр. Уопсайа 14 сыл устата 120 оҕо дьарыктанан бэйэтин интэриһин, идэтин булуһуутугар бу куруһуок ороу-

араас тэрээһиннэр, күрэхтэр үрдүк таһымнаахтык ытыллаллар. Ол түмүгэр олохсуйбут тэрээһиннэринэн буолаллар: «Декада здоровья», «Ученик года», «Краса школы», «День открытых дверей», оскуола ыһааҕа уо.д.а. Быһылгы лицей ыһааҕар «Кэскил» оҕо хаһыата биллэрбит рекордугар анаан лицей үөрэнээчиллэрэ, үлэһиттэрэ, төрөппүттэрэ тэһгинэн хомуска оонньоон 275 киһини хабан «Саамай элбэх киһи хомустаабыта, ыллаабыта» номинациянан бэлиэтэннилэр.

XXI үйэ саҕа информативной технология үйэтинэн биллэр. Онон маны төрөппүттэргэ киллэри, кинилэри кытта сибээһи олохтоон «смс-дневник» кириитэ биер чэпчэтини үөскэппитэ, атын улуус төрөппүттэрин кыт-

ри научнай- исследовательской үлэҕэ уһуйар. Люция Дмитриевна сагаттан саһаны көрдүүр, олох хаамытынан бириэмэ ирдэбилэнэн сөп түбэһиннэрэн үлэтин кэнэтэн иһэр. 2006-07 сс. «Педагогическое обеспечение взаимодействия семьи и школы с социальными институтами села» диэн экспериментальной теманан «Партнер» программаны суруйан омук дойдулартыттан кэлэр преподавателлэри саха омук олоһун-дьаһаһын, культуратын, традицияларын билсириннэрэн көмө онорор. Ол курдук, омук сириттэн кэлбит партнердарбыт Францияҕа саха балаһанын тутар баһалаахтар, оттон оҕолор учууталлар бэйэлэрин оҕоһуктары ыталлар. Үтүө үлэһит, талааннаах педагог бэйэтин билиитин-көрүүтүн анализтаан, үлэлэрин түмүктээн араас таһымнаах семинардарга, конференцияларга, педагогической ааһыларга кыттан опытын тарҕатар. Люция Дмитриевна биер үлэһэн мунҕурдамат, кини нэһилиэк олоһор биер активнай общественник. Ханнык да үлэҕэ барытыгар үтүө суобастаахтык, бэриһилээхтик тиһэбэр тийэ толорорун билэбит.

1990-96 сс. Хамаҕатта нэһилигин дьахталларын сэбиэтигэр үлэлээн элбэх лекциялары ааһара, куруһуоктары ыттар. Лицей профкомугар үлэлиир кэмизгэр коллектив үлэтэ 12 мистэттэн 3 бириистээх миэстэҕэ тахсыбыта. 2012 сылтан нэһилиэк коллекционердарын түмүктүүтүн председателинэн үлэлиир. Люция Дмитриевна бэйэ-түрүн чаанныгы коллекциялыыр. Онтуктаа барыта араас омук историятын, культуратын кэспиллэр. Билигин кини быйылгы VI спортивной Ооннуулар ытыллылары турдаһтарына дьон эрэлин ыһынан «Сайдам» түөлбө начальнигынан ананан түөлбөтин иһинэн нэһилиэккэ үгэс өрүттээх үлэни ыттар. Люция Дмитриевнаны кытта үлэлиир, алтыһар олус интэриһинэй. Айымнылаах үлэһит, эппиэтинэстээх эрэллээх тэрийээчи туох баар үлэтэ эрдэттэн былааннамыт уонна хаачыстыбалаах буолар. СР үөрэтирин туйгуна үрдүк ааттаах убаастыыр коллегабыт, үлэн түмүктээх буолан үбүлүйдээх сылгар «Лучшие педагоги РС(Я)» диэн Президент грантын ылбыккынан эбэрдэлибит уонна кизн туттабыт, өссө да чэһиэн сылдан үрдүктэн үрдүккэ дабайан иһэргэр баһарабыт.

САВВИНОВА Е.Г., биер идэлээҕэ, саха-француз лицейин интернатты сэйбэдиссэйэ
(Төлөбүрдээх төрөккэ бэчэттэнэр)

Люция Дмитриевна 2011 сылтан «Формирование ценностно-смысловой компетенции у учащихся среднего звена» экспериментальной темаҕа үлэлээр.

Социальной-психологической киин салалтатынан лицейгэ

та «чат-конференция» тэрийи буолар. Төрөппүттэр араас тэрээһиннэргэ спонсордьылларын ситистэ. Комитетын үлэтэ улууска эрэ буолбакка республикаҕа буолар күрэхтэргэ, ааһыларга үрдүк таһымнаахтык кыттан

